

GEN 2024

Nº 034

Classes socials i transició a la vida adulta a Espanya

Andrés F. Castro Torres
Investigador Beatriu de Pinós (CED)

Carlos Ruiz Ramos
Investigador en Formació (CED)

Un projecte d'investigació “Interconnected inequalities and family life courses in Spain” (INTERINEQ) liderat per Andrés Castro, investigador del Centre d'Estudis Demogràfics, ofereix una mirada nova sobre la transició a la vida adulta i la baixa fecunditat a Espanya. Des d'una perspectiva quantitativa i multivariada, aquesta investigació identifica sis classes socials entre persones de 29 a 35 anys a Espanya: una classe alta consolidada, tres classes mitjanes i dues classes populars. La investigació mostra que tant els plans de formació familiar, com la seva execució depenen d'aquestes classes socials, en particular, dels avantatges i desavantatges relatius a l'interior de les classes mitjanes. Aquests desavantatges relatius s'associen a una emancipació i formació de parelles tardana i a un nombre de fills menor al desitjat. Als sectors populars, no s'observa endarreriment dels patrons de formació familiar ni bretxes de fecunditat entre el nombre desitjat de fills i els que efectivament es tenen.

Estratificació social i transició a la vida adulta

Figura 1. Classes socials i desigualtat. Vídeo explicatiu disponible a: <https://ced.cat/projectes/interineq/>. Autora: Atxe

Si bé les societats europees són relativament igualitàries en comparació amb altres llocs del món, la distribució dels recursos i les oportunitats per a la formació de noves famílies està lluny de ser justa. Els règims demogràfics actuals són el reflex d'un augment de la desigualtat social producte de dècades d'expansió del capitalisme financer global (Fraser 2022).

Una característica de la demografia a Europa és la baixa fecunditat. El 2021, a tots els països del continent es van registrar menys de dos fills/es per dona de mitjana, el que podria implicar l'endarreriment del reemplaçament generacional. Aquesta baixa fecunditat va de la mà de l'ajornament de les transicions a la vida adulta (Beaujouan 2020). Les persones joves avui dia triguen més temps a emancipar-se, viure en parella i tenir criatures que les generacions anteriors. Atès que aquestes tres transicions requereixen recursos materials, es pot dir que la desigualtat social és tant causa com conseqüència del per què algunes persones les porten a terme més ràpid que altres.

Per entendre el paper que juguen les classes socials en el trànsit a la vida adulta analitzem la informació de més de 2.500 persones de 29 a 35 anys utilitzant l'Enquesta de Fecunditat del 2018 (Instituto Nacional de Estadística, 2018).

Primer identifiquem grups de persones amb condicions de vida similars en vuit variables socioeconòmiques que determinen la seva posició social: lloc de naixement, nivell educatiu, ocupació, dimensió de l'habitatge, condicions d'accés a l'habitatge, lloc de residència, ingrés mensual de la llar i nivell educatiu del progenitor amb el nivell més elevat. Ens referim a aquests grups com *classes socials probables* (Bourdieu 2005).

Segon, analitzem el percentatge de persones emancipades, que viuen en parella i que tenen fills/es a cada *classe social probable*. Aquestes anàlisis demostren que les divisions binàries entre persones natives i immigrants, amb educació superior o sense o propietàries i no propietàries són insuficients per a descriure i explicar la transició a la vida adulta a Espanya.

Classes socials probables a Espanya

Les correlacions entre les vuit variables analitzades són fortes. Els fills de persones amb nivell educatiu elevat tendeixen a tenir un nivell educatiu elevat, ocupacions prestigioses i ben remunerades. Això es tradueix en major estabilitat a la feina i millors condicions d'accés a l'habitatge. Així mateix, existeixen grups la posició social dels quals està determinada per la confluència de desavantatges. No obstant, aquestes correlacions no són definitives. Existeixen múltiples combinacions de privilegis, desavantatges i condicions específiques com la immigració que permeten identificar col·lectius socials amb condicions de vida diferenciades.

La Figura 2 mostra la localització de les *classes socials probables* segons dos eixos que resumeixen les seves condicions socioeconòmiques. Els nombres indiquen la seva posició dins de l'espai social: altes, mitjanes i populars, així com una característica particular de les seves condicions socioeconòmiques. Les el·lipses fan referència a l'heterogeneïtat de cada classe, essent les classes populars les més heterogènies. La superposició entre les el·lipses indica similitud.

La classe alta consolidada representa el 15% de la població de 29 a 35 anys i inclou persones altament qualificades de pares i mares amb nivell educatiu elevat. El 17% d'aquesta classe són persones immigrants, un valor similar al percentatge de persones nascudes fora de l'estat espanyol del conjunt de la població analitzada (19%). A aquesta classe conflueixen la

major part dels avantatges en termes d'estudis, ocupació, ingressos, espai i condicions d'accés a l'habitatge.

La segueix una classe mitjana ascendent de persones amb un nivell educatiu alt, però de progenitors amb nivells educatius intermedis. Aquesta classe representa el 21% de la població de l'estudi. El nivell d'endeutament per a l'accés a l'habitatge és considerablement més elevat en aquesta classe comparat amb la classe alta consolidada. En aquest sentit, es tracta d'una classe ascendent que gaudeix de menys privilegis. Les persones nascudes fora de l'estat espanyol no arriben al 4% dintre d'aquesta classe.

A les classes mitjanes urbanes i desocupades, el nivell educatiu, les condicions d'accés a l'habitatge, el prestigi de les ocupacions i el nivell d'ingressos són més baixos que a la classe mitjana ascendent. A la classe mitjana urbana (23%) observem que l'ocupació és pràcticament universal, mentre que a l'altra sector de la classe mitjana (17%) més d'un terç de les persones es tan desocupades (classe mitjana desocupada). Les persones nascudes fora d'Espanya representen menys del 3% d'aquestes dues classes.

Les dues classes populars es distingeixen perquè una inclou en la seva majoria a persones nascudes fora de les fronteres de l'Estat (75%). Es tracta d'una classe de nivell educatiu mitjà i baix, ocupada en feines elementals que, en la seva majoria, paga lloguer, té espai reduït a les seves llars en termes de metres quadrats per persona i es localitza a zones urbanes (classe popular urbana 13%).

Per la seva part, la classe popular exclosa, a més de ser arrendatària amb espai reduït a la llar, és una classe amb el

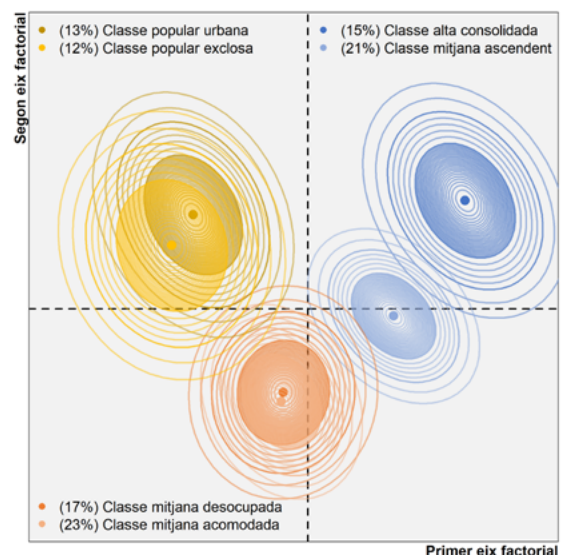

Figura 2. Espai social y classes socials probables.

nivell educatiu i d'ingressos més baix i amb els percentatges d'atur (42%) i inactivitat (43%) més elevats. En aquest sentit, es tracta d'una classe exclosa del sistema educatiu, del mercat laboral i dels beneficis de l'economia espanyola (classe popular exclosa, 12%). El 58% de persones d'aquesta classe van néixer a Espanya.

En resum, la població adulta a Espanya no és homogènia. A aquest resultat evident es suma un de menys obvi. Les diferències en aquesta població sorgeixen de la confluència de privilegis i desavantatges. Confluència és la paraula clau, ja que defineix les *classes socials probables*. Mentre un sector de la població gaudeix de condicions socialment privilegiades com l'alt nivell educatiu, el ràpid accés a la propietat de l'habitatge, ocupacions ben remunerades i estables i ingressos elevats i mobilitat intergeneracional; en altres sectors de la població conflueixen les condicions oposades: baix nivell educatiu, càrregues econòmiques elevades pel pagament del lloguer o la hipoteca, atur o inactivitat i ingressos baixos.

Respecte a la immigració, com a capa addicional dintre del sistema de classes, és important notar que la població d'origen africà només es troba representada a les classes populars, mentre que la població llatinoamericana es troba tant a les classes populars com a les classes altes, juntament amb immigrant de la Unió Europea, Nord Amèrica i Àsia.

Quines classes socials poden emancipar-se, viure en parella i tenir criatures?

La resposta a aquesta pregunta no és simple. D'acord amb la Figura 3, la classe mitjana desocupada té els nivells d'emancipació i vida en parella més baixos amb un 57% i un

37% respectivament. Al percentatge de persones emancipades, el segueix la classe popular exclosa amb el 67%. L'elevat atur, factor comú entre aquestes dues classes, possiblement explica per què quasi un terç de les persones adultes en aquestes dues classes no s'han emancipat. Pel que fa al percentatge de persones que viuen en parella, a la classe mitjana desocupada la segueix la classe alta consolidada amb el 49%, el que indica que no conviure amb la parella pot associar-se tant a la precarietat com al privilegi.

Els nivells més elevats d'emancipació, convivència amb la parella i parentalitat s'observen a la classe popular urbana degut a la major proporció d'immigrants en aquesta classe (75%). Se sap que els projectes migratoris i de formació familiar es troben fortament lligats (A. F. Castro Torres; Gutierrez-Vazquez 2022).

En termes de transició a la parentalitat, el gradient de classe és clar. Les classes populars tenen percentatges més elevats, amb més de la meitat de les persones sent pares o mares. Per la seva part, la classe mitjana desocupada, juntament amb la classe alta consolidada tenen els percentatges més baixos (22% i 26%), el que indica que la postergació del primer fill/a s'observa tant en contextos de privilegi com de privació.

Els plans de fecunditat de llarg i curt termini segueixen un patró de classe social. D'acord amb la Figura 3, a les classes altes, més del 65% de les persones indiquen que planegen tenir un fill/a en els propers tres anys. A la classe mitjana desocupada i la classe popular exclosa aquestes intencions són més ambigües amb un 57% i 53% respectivament. De manera consistent, una de cada cinc persones de la classe mitjana desocupada no vol tenir criatures. Aquest percentatge és similar al de la classe mitjana ascendent, el que novament remarca la complexa relació entre classe social i dinàmiques de formació familiar.

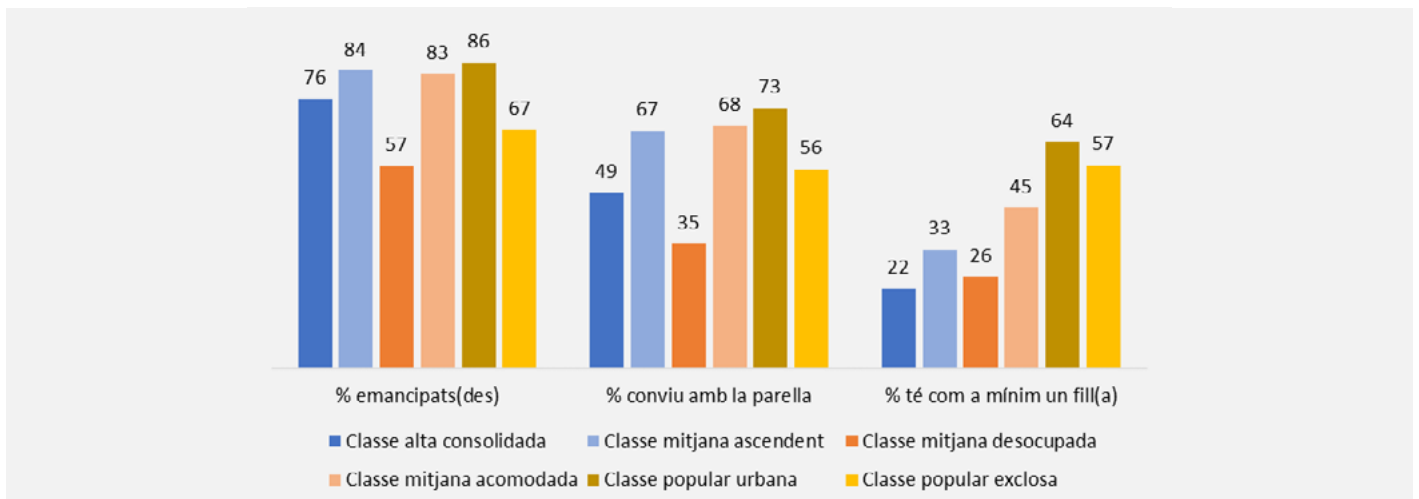

Figura 3. Percentatge de persones emancipades, que conviuen amb la parella i que tenen com a mínim un fill/a segons les classes socials probables

En resum, l'endarreriment dels calendaris de trànsit a la vida adulta a Espanya no és conseqüència dels efectes aïllats de la immigració, l'expansió educativa, l'atur o de les dificultats d'accés a l'habitatge sobre tota la població. És la confluència d'aquests factors sobre grups socials específics el que contribueix a un règim de transició a la vida adulta heterogeni.

El retorn al concepte de classe i a les desigualtats de classe són necessaris per entendre les transicions tardanes i la baixa fecunditat espanyola. D'una banda, el rol de les circumstàncies adverses en l'endarreriment de les transicions es veu als patrons de transició a la vida adulta de la classe mitjana desocupada. La precarietat laboral i les barreres d'accés a l'habitatge impedeixen que aquestes

persones desenvolupin plans de vida que impliquin l'emancipació, la vida en parella i la parentalitat. La classe social és susceptible de frenar tant les transicions com les aspiracions, incloent les de la classe popular exclosa. És dintre de les classes mitjanes que les bretxes de fecunditat poden materialitzar-se, és a dir, que el nombre de fills/es sigui menor al desitjat al final de la vida reproductiva. A altres llocs de l'espai social, classes populars i altes, les bretxes de fecunditat semblen no existir.

Els resultats complerts i més informació sobre aquesta investigació es poden trobar a Castro Torres i Ruiz-Ramos (2024) i a la pàgina web del projecte [INTERINEQ](#) del Centre d'Estudis Demogràfics.

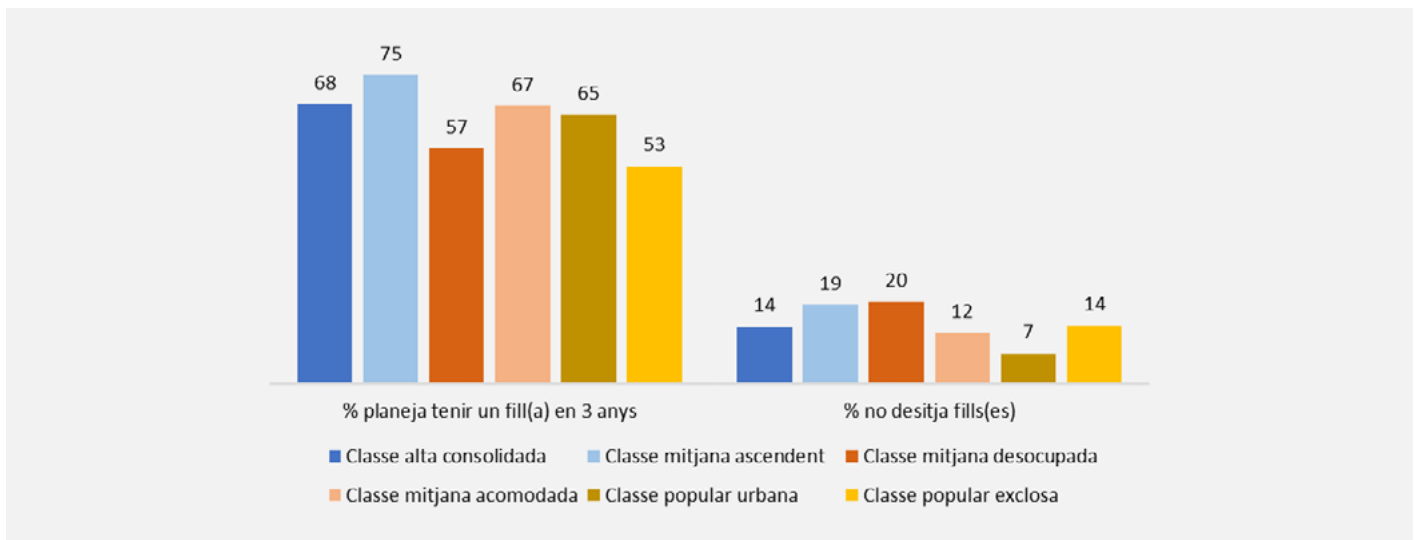

Figura 4. Percentatge de persones que planejen tenir fills/es en els propers tres anys i que no desitgen tenir fills/es segons classes socials probables.

Referències bibliogràfiques

Beaujouan, Eva (2020). "Latest-Late Fertility? Decline and Resurgence of Late Parenthood Across the Low-Fertility Countries." *Population and Development Review* 46 (2): 219–47. <https://doi.org/10.1111/padr.12334>

Bourdieu, Pierre (2005). *The Social Structures of the Economy*. 1st ed. Cambridge, UK: Polity Press.

Castro Torres, Andrés F.; Edith Y. Gutierrez-Vazquez (2022). "Gendered and Stratified Family Formation Trajectories in the Context of Latin American Migration, 1950 to 2000." *International Migration Review*, 56 (4) 1107-1140. <https://doi.org/10.1177/01979183211067768>

Castro Torres, Andrés; Carlos Ruiz-Ramos (2024). "Transition to Adulthood and the Intergenerational Transmission of Disadvantages Among Young Adults in Spain." January. <https://doi.org/10.31235/osf.io/7wzxb>

Fraser, Nancy (2022). *Cannibal Capitalism: How Our System Is Devouring Democracy, Care, and the Planet - and What We Can Do about It*. London; New York: Verso.

Instituto Nacional de Estadística (2018). "Encuesta de Fecundidad."

Therborn, Göran (2013). *The Killing Fields of Inequality*. Cambridge: Polity.

Cita
Andrés F. Castro Torres, Carlos Ruiz Ramos (2024) "Classes socials i transició a la vida adulta a Espanya", *Perspectives Demogràfiques*, 34: 1-4 (ISSN: 2696-4228). DOI: 10.46710/ced.pd.cat.34

ISSN
ISSN 2696-4228

DOI
<https://doi.org/10.46710/ced.pd.cat.34>

Editors

Andreu Domingo i Albert Esteve

Correspondència dirigida a:

Andrés F. Castro Torres
acaastro@ced.uab.cat
Carlos Ruiz Ramos
cruiz@ced.uab.cat

Crèdits

Gràfics: Andrés Castro i Carlos Ruiz Ramos. Il·lustració: Atxe.

Maquetació

Xavier Ruiz i Eva Albors

Agraïments

Aquest treball va rebre finançament de la Fundació "la Caixa" a través del projecte "Interconnected inequalities through the life course in Spain" (INTERINEQ, SR22-00089) i del Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya (2021 BP 00027).

Direcció Twitter

@CEDemografia

Contacte

Centre d'Estudis Demogràfics.
Carrer de Ca n'Altayó, Edifici E2
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra / Barcelona
Espanya
+34 93 5813060
demog@ced.uab.es
<https://ced.cat/>